

**ZAMONAVIY TA'LIM STRATEGIYALARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2026-yil 30-aprel

**TA'LIM JARAYONIDA PEDAGOGIK KOMMUNIKATSIYA VA SAMARALI
RAHBARLIK MEXANIZMLARI**

Saidova Xilolaxon Rashidjon qizi

o'qituvchi, p.f.f.d (PhD)

Qo'qon davlat universiteti (Turon ko'chasi 23-uy)

h.saidova2020@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur maqolada pedagogik kommunikatsiya va rahbarlik faoliyatining zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni hamda ularning ta'lim sifati va samaradorligiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Pedagogik muloqotning mazmuni, funksional vazifalari, pedagogik boshqaruv bilan uzviy bog'liqligi hamda rahbarlik faoliyatida kommunikativ kompetensiyaning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, pedagogik kommunikatsiya va rahbarlikning innovatsion rivojlanish tendensiyalari hamda ularni takomillashtirish mexanizmlari ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *pedagogik kommunikatsiya, rahbarlik, boshqaruv, pedagogik mahorat, liderlik, kommunikativ kompetensiya, ta'lim sifati.*

Ta'lim tizimining samaradorligi ko'p jihatdan undagi kommunikativ jarayonlarning sifatiga va boshqaruv mexanizmlarining mukammalligiga bog'liq bo'lib, bu holat zamonaviy pedagogika nazariyasi va amaliyotida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, bugungi globalashuv sharoitida ta'lim tizimiga qo'yilayotgan talablarning ortib borishi pedagog va rahbarlardan nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalarni, balki yuqori darajadagi kommunikativ kompetensiya hamda samarali boshqaruv qobiliyatlarini ham talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan, pedagogik kommunikatsiya va rahbarlik masalalarini o'rganish, ularning o'zaro bog'liqligini aniqlash hamda ta'lim sifati oshirishdagi rolini tahlil qilish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Bugungi kunda maktab amaliyotida pedagoglar, ayniqsa yuqori sinf o'quvchilari bilan ishlash jarayonida ma'lum qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar. Bu holat real pedagogik kuzatuvlarda ham tasdiqlanadi. Biroq muammoning sababi o'quvchilarning "yomonlashuvi" emas. Aksincha, zamonaviy o'quvchilar avvalgi avlodlardan farqli ravishda yangi ijtimoiy-madaniy sharoitda shakllanmoqda.

Muammo shundaki, o'qitish va tarbiyalash usullari har doim ham bolalarning tez o'zgarib borayotgan ehtiyojlari va rivojlanish dinamikasiga moslashib ulgurmaydi. Shu sababli pedagogik faoliyatning samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining kasbiy mahoratini uzluksiz takomillashtirib borish darajasiga bog'liq bo'lib qolmoqda.

Zamonaviy ilmiy-texnik taraqqiyot sharoitida o'qituvchining roli sezilarli darajada o'zgardi va murakkablashdi. Endilikda o'qituvchi faqatgina bilim beruvchi manba emas, balki ta'lim

**ZAMONAVIY TA'LIM STRATEGIYALARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2026-yil 30-aprel

jarayonini tashkil etuvchi va boshqaruvchi, o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini yo'naltiruvchi subyekt sifatida namoyon bo'lmoqda.

Hozirgi davrda o'quvchilar o'z bilimlarining katta qismini maktabdan tashqarida, turli axborot manbalari orqali egallamoqda. Shu bois ilgari ustun bo'lgan nazoratga asoslangan yondashuv o'rnini tobora ko'proq hamkorlikka asoslangan pedagogik munosabatlar egallamoqda. Bu esa o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi ijtimoiy-psixologik munosabatlarning mazmuni va xarakterini tubdan o'zgartirmoqda.

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining umumiy pedagogik madaniyati va kasbiy kompetensiyalariga qo'yiladigan talablar izchil ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, pedagogning eng muhim sifatlaridan biri — o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish, o'zaro munosabatlarni to'g'ri tashkil etish va ularning faoliyatini boshqarish qobiliyatidir. Psixologik-pedagogik adabiyotlarda bu sifatlar o'qituvchining kommunikativ kompetensiyasi sifatida talqin etiladi.

Pedagogik kommunikatsiya ta'lim jarayonining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, pedagog va ta'lim oluvchi o'rtasidagi o'zaro axborot almashinuvi, fikrlar integratsiyasi hamda shaxslararo munosabatlarni shakllantirishga xizmat qiluvchi murakkab ijtimoiy-psixologik jarayon hisoblanadi. Mazkur jarayon orqali bilimlar uzatiladi, tarbiyaviy ta'sir amalga oshiriladi va o'quv faoliyati boshqariladi. Pedagogik kommunikatsiya nafaqat bilim berish vositasi, balki shaxsni shakllantirish, uning dunyoqarashini rivojlantirish va ijtimoiylashuvini ta'minlash mexanizmi sifatida ham namoyon bo'ladi.

Pedagogik kommunikatsiyaning samaradorligi, avvalo, pedagogning nutq madaniyati, tinglash qobiliyati, emotsional barqarorligi hamda auditoriya bilan psixologik aloqa o'rnatish mahoratiga bog'liqdir. O'qituvchining nutqi ravon, mantiqiy, aniq va tushunarli bo'lishi zarur, chunki ta'lim jarayonidagi axborotning sifatli qabul qilinishi ko'p jihatdan uning ifoda shakliga bog'liq. Shu bilan birga, pedagogning tinglash madaniyati ham kommunikatsiyaning muhim tarkibiy elementi hisoblanadi. Chunki samarali muloqot faqat axborot uzatish bilan emas, balki uni qabul qilish va tahlil qilish bilan ham belgilanadi.

Pedagogik kommunikatsiya jarayonida emotsional-intellektual muhitni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi va talaba o'rtasidagi ijobiy psixologik muhit ta'lim motivatsiyasini kuchaytiradi, o'zaro ishonchni shakllantiradi hamda ta'lim samaradorligini oshiradi. Aksincha, kommunikativ to'siqlar, noto'g'ri muloqot uslubi yoki psixologik ziddiyatlar o'quv jarayonining sifatsiz tashkil etilishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu sababli pedagogik kommunikatsiyani samarali tashkil etish pedagogik mahoratning muhim ko'rsatkichlaridan biri sifatida baholanadi.

Ta'lim muassasasida rahbarlik faoliyati boshqaruvning muhim tarkibiy qismi bo'lib, pedagogik jarayonlarni rejalashtirish, tashkil etish, muvofiqlashtirish va nazorat qilish funksiyalarini amalga oshiradi. Shu boisdan ham pedagogik kommunikatsiya rahbarlik faoliyati bilan uzviy bog'liqdir. Rahbarlik jarayonida kommunikatsiya markaziy o'rin egallaydi, chunki boshqaruvning asosiy predmeti inson omili bilan bevosita bog'liqdir. Rahbarning samarali

**ZAMONAVIY TA'LIM STRATEGIYALARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2026-yil 30-aprel

faoliyati ko'p jihatdan uning muloqot olib borish qobiliyati, jamoa bilan ishlash mahorati va nizolarni boshqarish kompetensiyasiga bog'liq bo'ladi.

Rahbarlik faoliyatining mohiyati jamoani umumiy maqsad sari yo'naltirish, ularning faoliyatini muvofiqlashtirish va motivatsiya berish orqali natijadorlikka erishishdan iboratdir. Ta'lim muassasasida rahbar pedagoglar, talabalar va boshqa manfaatdor tomonlar o'rtasidagi hamkorlikni tashkil etuvchi asosiy subyekt sifatida maydonga chiqadi. Shu jihatdan qaraganda, rahbarlikning kommunikativ tabiati uning samaradorligini belgilovchi muhim omil hisoblanadi.

Rahbarning kommunikativ kompetensiyasi uning boshqaruv madaniyatini ifodalaydi. Kommunikativ kompetensiya deganda rahbarning aniq, ravon va samarali muloqot olib borish, jamoa a'zolarini tinglash, ularning fikrlarini inobatga olish, muammoli vaziyatlarda konstruktiv qarorlar qabul qilish hamda ijtimoiy-psixologik muhitni boshqarish qobiliyati tushuniladi. Zamonaviy boshqaruv nazariyasida kommunikativ kompetensiya rahbarlikning asosiy mezonlaridan biri sifatida baholanadi.

Ta'lim tizimida rahbarlik va liderlik tushunchalari ko'pincha bir-biri bilan uyg'un holda namoyon bo'ladi. Liderlik jamoani ilhomlantirish, ularni yangi g'oyalarga yo'naltirish va innovatsion faoliyatga safarbar etish qobiliyati bilan tavsiflanadi. Rahbar esa mazkur jarayonni tizimli boshqaradi, resurslarni taqsimlaydi va strategik maqsadlarni belgilaydi. Shu sababli pedagogik rahbarlikda liderlik elementlarining mavjudligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi raqamli transformatsiya davrida pedagogik kommunikatsiya yangi shakllarda rivojlanmoqda. Xususan, ta'limni boshqarish tizimlari, masofaviy ta'lim platformalari va virtual kommunikatsiya vositalari pedagogik muloqotning yangi imkoniyatlarini yaratmoqda. Jumladan, Moodle, Google Classroom va Zoom kabi platformalar ta'lim subyektlari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni jadallashtirish, axborot almashinuvini optimallashtirish hamda boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Biroq raqamli kommunikatsiyaning kengayishi bilan bir qatorda yangi muammolar ham yuzaga kelmoqda. Jumladan, virtual muloqotda emotsional aloqa sustlashishi, axborotning noto'g'ri talqin qilinishi hamda insoniy omilning qisqarishi kabi holatlar pedagogik jarayonga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois zamonaviy pedagog va rahbarlar raqamli kommunikatsiya madaniyatini ham egallashlari zarur.

Pedagogik kommunikatsiya va rahbarlikni takomillashtirish bugungi ta'lim tizimining strategik vazifalaridan biridir. Buning uchun pedagoglarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, rahbarlarning boshqaruv madaniyatini oshirish, liderlik ko'nikmalarini shakllantirish hamda ochiq muloqot muhitini yaratish muhim hisoblanadi. Ayniqsa, ta'lim muassasalarida hamkorlikka asoslangan boshqaruv modelini joriy etish pedagogik kommunikatsiya samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Xulosa qilib aytganda, pedagogik kommunikatsiya va rahbarlik zamonaviy ta'lim tizimining fundamental asoslaridan biri hisoblanadi. Pedagogik kommunikatsiya ta'lim jarayonida bilim, tarbiya va boshqaruvni uyg'unlashtiruvchi mexanizm bo'lsa, rahbarlik ushbu jarayonni strategik

**ZAMONAVIY TA'LIM STRATEGIYALARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2026-yil 30-aprel

yo'naltiruvchi boshqaruv vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Ularning samarali integratsiyasi ta'lim sifati, jamoaviy muhit va pedagogik natijadorlikni oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Shu bois pedagogik kommunikatsiya va rahbarlik kompetensiyalarini rivojlantirish ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Максимова, А. А. Основы педагогической коммуникации : учебно-методическое пособие— ОГУ, 2012
2. Михальская А. К. Педагогическая риторика. История и теория. — М., 1998. — С. 43.
3. Schramm W. The Nature of Communication Between Humans // Process of Effects of Mass Communication / Rev. ed. by Wilbur Schramm and Donald F.Roberts. — Urbana, 1971. — P. 17.
4. Грушевицкая Т.Г., Попков В.Д., Садохин А.П. Основы межкультурной коммуникации: учебник для вузов / под ред. А.П.Садохина. — М., 2002